ששהו את קיניהן. שהיו מביאות במלאות ימי לידתן ליטהר לאכול בקדשים והם היו בעלי (ו) גיאות והיו מתרשלין בהקרבתן והנשים ממתינות שם עד שיקריבום ומשתהות מלחזור למקומן אצל בעליהן ומבטלין את הנשים מפריה ורביה: **מהשתרע.** דרש בנוטריקון מהשתרר ריע אחד: **שני ריעים.** (ח) אלה שהעמיד מנשה בהיכל. ורה לשון ריעות כשתי נשים לאיש אחד וכעסתה צרתה (שמואל א ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור (ויקרא יח): **ראשיה בשוחד ישפוטו.** סיפיה דקרא ועל ה' ישענו לאמר הנה ר' בקרבנו וגו': **ועליהם.** אמקדש ראשון קאי: **ושנה גזירות.** שדה (ט) עיין ובמות יער. ועיין חורבה במטאטא השמד (ישעיה יד) כמו ויעה ברד מחסה כזב (שם כח): **שנתגלה עונם.** לא היו מכסין פשעיהם: **נתגלה קלס.** לפי מלאות לגבל שבעים שנה אפקוד אתכם (ירמיה כט): **אחרונים לא נתגלה עונם.** בני מקדש שני רשעים היו בסתר: **בירה פוכית.** בית המקדש: **עידיליס בירה.** בנין הבית על לכס בדבר שלא חזר לנו וחזר לראשונים: **סגינא לו.** לכל בני בבל שלא עלו בימי עזרא ומנעו שכינה מלבוא (ט) מלשוב לשרות בבית שני: **נמשלתם ללפת.** שאינו נראה כך לא הייתם חסרים שכינה: **דלתות.** שער שיש בו שני דלתות פותח אחד וחצילו סוגר כך עליתם לחצאין: **שהרקב שולנו בו.** מקלתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקלתו קיים כך קלת חזון שכינה היה שם וכלו לא היה: **מאי ארז.** מאי נמשלתם לארז דקאמר: **אמר עולא סממגור.** (י) מכתתו ומגרדו מבפנים. סממגור שם תולעת: **מאי סממגור.** כלומר למה נמשלו בבית שני לסממגור לענין שריית שכינה: **א"ר אבא בר קוז.** נשמייר להו כאשר נשאר מן הארז מקלת מועטו: **שדי גבראל ביניייהו.** אז (כ) הרוחק מתליף אז הפושט היל אי ר"ש בן לקיש הוה הרוחק זעירי פשט לו היל אז רבה בר בר חנה פשט לו היל ור"א הרוחק: **כי אתא.** ר"ש בן לקיש לקמיה דר' יוחנן וסיפר לו כך אמרתי לו לפלוני:

מעפ"י

רבי אליעזר דמרא דארעא דישראל הוה לא הוה משתעי רשב"ל בהדיה. פי' לא היה מתחיל לדבר עמו אבל כשר"א היה מתחיל לדבר עם ריש לקיש היה משיב לו כלאשכחן בפ"ק דזבחים (דף ה.) גבי רמי ר"ל על מעשיו ומקשי אם כשריש הן לילו כו' שהשיב לו ר"א וגם הוא חזר והשיב לו: מיי

ששהו את קיניהן מיהא מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום בזיון קדשים דכתיב [1]גם בטרם יקטירון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזובח תנה בשר לצלות לכהן ולא יקח ממך בשר מבושל כי אם חי ויאמר אליו האיש קטר יקטירון כיום החלב וקח לך כאשר תאוה נפשך ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה': [6]מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ע"ז דכתיב [2]כי קצר המצע מהשתרע [6] מאי קצר המצע מהשתרע [3]א"ר יונתן קצר מצע זה מהשתרר עליו שני רעים כאחד [2]והמסכה צרה כהתכנס א"ר שמואל בר נחמני כי מטי רבי יונתן להאי קרא בכי אמר מאן דכתיב ביה [3]כונס כנד מי הים נעשית לו מסכה צרה גלוי עריות דכתיב [4]ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהן תעכסנה יען כי גבהו בנות ציון [3]שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות בקומה זקופה ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא עיניהן הלוך וטפוף תלכנה שהיו מהלכות עקב בצד גודל וברגליהן תעכסנה א"ר יצחק שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן [5] וכשמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות ומתיזות עליהן ומכניסין בהן יצה"ר כארס [4] בכעוס שפיכות דמים דכתיב [5]וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא את ירושלם פה לפה [7] אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב [7]מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים [8] רשעים היו [9]אלא שתלו בטחונם בהקב"ה אתאן למקדש ראשון דכתיב [6]ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה [10]לפיכך הביא עליהן הקב"ה ג' גזרות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר [7]לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב [8]מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ירך וא"ר [7](אליעזר) אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם ההיא בנשיאי ישראל הואי דכתיב [8]זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי בעלמא אמר ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסו של אחרונים א"ל ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכיות קא עסקי בתורה אמר ליה [9]בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא א"ל אלהא סגינא לכו דכתיב [9]אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז שהרקב שולט בו מאי ארז אמר עולא סממגור מאי סממגור אמר רבי אבא בת קול כדתניא [10]משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה ומה רבי [9](אליעזר) [6]דמרא דארעא דישראל הוה ולא הוה משתעי ר"ל בהדיה דמאן דמשתעי ר"ל בהדיה בשוק יהבו ליה עיסקא בלא סהדי בהדי רבב"ח משתעי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו או ריש לקיש הוה וזעירי או רבה בר בר חנה הוה ור"א כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל לאו היינו טעמא (ו) א"נ סליקו בולהו בימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני דכתיב [10]יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם אף

1. גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזובח תנה בשר לצלות לכהן ולא יקח ממך בשר מבושל כי אם חי: ויאמר אליו האיש קטר יקטירון כיום החלב וקח לך כאשר תאוה נפשך ואמר לא כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה:
2. כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס:
3. כנס כנד מי הים נתן באוצרות תהומות:
4. ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהם תעכסנה:
5. וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלם פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה':
6. ראשיה בשחד ישפטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו לאמר הלוא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה:
7. לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות יער:
8. זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי היא בכל נשיאי ישראל מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספק אל ירך:
9. אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז:
10. יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד למו:

בראשית ט כז

רבינו חננאל

מקדש ראשון חרב על ג' דברים עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים כו'. אבל שנאת חנם לא היתה אלא בנשיאיהם ולא בשאר העם. **רשעים הם ותלו בטחונם בהקב"ה** שנאמר ועל ה' ישענו לאמר. מקדש שני אע"פ שהיתה בהם [תורה ומצות וגמ"ח חרב משום שנאת חנם], ללמד ששקולה שנאת חנם כנגד עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. [**אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף**] פי' אם עלו כולם, היו כחומה ולא היו נמאסים, כדכתיב הן אל כביר ולא יאמס והיו [נ"א] אלא היין נבנים בטירת כסף והיתה רוח הקודש שורה בהם, וכיון שעלו בדלדלות, נסתלקה מהן רוח הקודש ודברי הנבואה באין להן כמלוח ארז שהן ברז פי' בת קול. דאמר מר משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול כו'. אמאי לא שריא במקדש שני שכינה, דכתיב וישכן באהלי שם,

הגהות הב"ח

(א) גמ' **מהשתרע** והמסכה צרה כהתכנס מאי קאי: (ב) שם במנעליהן ומהלכות בשוקי **ירושלים** וכשמגיעות כו' בועטות בקרקע ומתחות: (ג) שם כאדם דעבנא שפיכות דמים כו': (ד) שם פה לפה רשעים היו אלא שתלו בטחונם וכו' והר הבית לבמות יער אבל מקדש שני שאנו בקיאים בו שהיו עוסקין בתורה כו': (ה) שם ושפיכות דמים ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב כל"ל והשאר נמחק: (ו) שם דא"נ סליקו: (ז) רש"י ד"ה שפטו כו' בעלי אגודה והיו: (ח) שם ד"ה שני רעים. שהתעמיד מנשה צלם בהיכל כל"ל: (ט) שם ד"ה וגם גזירות כו' שדה ועיים ובמות יער עייס חורבה: (י) שם ד"ה אמר עולא כו' סממגור. שהפסם מכתתו ומגרדו מבפנים סם שם התולעת: (כ) שם ד"ה שדי גברי כו' לו את הרוחק מתליף לו את הפושט:

מוסף רש"י

ששהו את קיניהן. שהיו מקרבין להקריב שום קרבן אלא בקושי, כדכתיב (ש"ל ג) גם בטרם יקטירון את החלב ובו', וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לגילה להקריב את קיניהן, והן היו משהין מלהקריבן והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו מחזרות אצל בעליהן עד שראו קיימין קרבן והיו טהורות לקדשים ולינכם לעזרה, לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום, שהיו מוונעים אותן מפריה ורביה (שבת נה:). **מהשתרר עליו שני רעים.** שהיה ודמות הפרלוף. מגמ, בית המקדש (סנהדרין קג:). **נעשית לו מסכה צרה.** כאדם שנעשית לרה לחבריה (שם). **שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה.** שאדאם נפה על ראש חברתה והוא נוי לה, ונשואות היו לפיכך מספר בגנותן (שבת סב:). **ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא.** לשון

(ה) גמ' **מהשתרע** והמסכה צרה כהתכנס מאי קאי: (ב) שם במנעליהן ומהלכות בשוקי **ירושלים** וכשמגיעות כו' בועטות בקרקע ומתחות: (ג) שם כאדם דעבנא שפיכות דמים כו': (ד) שם פה לפה רשעים היו אלא שתלו בטחונם וכו' והר הבית לבמות יער אבל מקדש שני שאנו בקיאים בו שהיו עוסקין בתורה כו': (ה) שם ושפיכות דמים ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב כל"ל והשאר נמחק: (ו) רש"י דא"נ סליקו: (ז) שם ד"ה שני רעים. שהתעמיד מנשה צלם בהיכל כל"ל: (ח) שם ד"ה וגם גזירות כו' שדה ועיים ובמות יער עייס חורבה: (ט) שם ד"ה אמר עולא כו' סממגור. שהפסם מכתתו ומגרדו מבפנים סם שם התולעת: (י) שם ד"ה שדי גברי כו' לו את הרוחק מתליף לו את הפושט:

(ו) [מוספתא סוף מנחות], (ז) [מהדרין קג: ע"ש], (ח) שבת סב: ע"ש, (ט) [עיין תוספות ב"מ ל: ד"ה גם], (י) [מהדרין יא., ב"מ ל:], (כ) [נדה כ: גיטין יט:], (ל) [מגילה ט: ע"ש], (מ) בע"י ליתא: מלבוא,

מוסף הש"ס

(ו) [מוספתא סוף מנחות], (ז) [מהדרין קג: ע"ש], (ח) שבת סב: ע"ש, (ט) [עיין תוספות ב"מ ל: ד"ה גם], (י) [מהדרין יא., ב"מ ל:], (כ) [נדה כ: גיטין יט:], (ל) [מגילה ט: ע"ש], (מ) בע"י ליתא: מלבוא,

ולא לשפת הנהר (קדושין לג.). **דמרא דארעא דישראל הוה.** נקי מכל מצוה (גיטין יט:) נקי מגלות דם מכל מכמי אלן ישראל (נדה כ:).

תוספות ישנים **לא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה.** כלומר לא היה פותח לדבר עמו בשום מלתא דבלימותא. אבל מצינו בכתובות פרק שני [כה, ב] ומכות פ"ק [ה, ב] שדיבר עמו שמעת מילתא דבר נפתא כו'.

אעפ"י שיפת אלהים ליפת. שזכו פרסיים לבנות בית שני מין שכינה שורה אלא במקדש ראשון שכינה שלמה שבא מזרעו של שם: **סקיסתן גוייתא וסקיסתן ברייתא.** אסבתה וסבתכא קאי אשמן שור והם מתוך מוקף הרים והחיצונה מקפת את הפנימית ולחוקה פנימית חוץ [ד] מן היקף חיצונה לכל לד מאה פרסי והיקף החיצונה אלפא פרסי: **מן הארץ הכיה ילא.** שלא להיות בעצת דור הפלגה: **ושם אחימן וגו'.** איילי דלרים שמהתא נקט נמי להאי: **שמשים את הארץ בשחיפות.** **בספיעותיו: ושני.** לשון השאת והשבר (איכה ג) והש"ן אחד לגדו שוש בתיבה: **תנמים.** כשורות המתריעה: **דבר אחר** לא גרסינן: **מעניקין את החמה.** דומה שלוארו נוקב ועולה בחלון הרקיע: **אמר ר' יהושע בן לוי אמר רבי** גרסינן: **אמרה קמיה הסוא מרבנן.** להא אתקפתא דרבה בר עולא: **נפלו בשדיים ביד פרסיים.** בלשאלר (ג) ביד לריוש המדי וכוש הפרסי תתנו: **והלא המה לשוחה היו שם.** לשומרי הבית: **גוירה היפה.** לקמיה [ע"ב] מפרש גזירה שמא יאמרו כהן גדול בבית האסוריס הוא תבוש: **אינו בים.** ובגי מזוחה בעינן בית חשוב: **רבי יהודה מחייב.** לענין מעשר דקיימא לן ה אין הטבל מתחייב במעשר מלאכול ממנו אכילת ערלה עד שיראה פני הבית שנאמר מ) בערמי הקודש מן הבית: **בעירוב.** אם פתוחה לחצר שיש בה שאר דירות אוסרת על (בני) כולם אם לא עירבה עמהן: **ובמזוזה.** ואע"ג דאינה עשויה לימות החמה ולימות הגשמים: אלא

אף על גב דיפת אלהים ליפת אין השכינה שורה אלא באהלי שם ופרסאי מנא לן דמיפת קאתו דכתיב [1]בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס גומר זה [א] גרמניא [ב]מגוג זו קנדיא [ג] מדי זו מקדוניא יון כמשמעו תובל זה בית אונייכי משך זו מוסיא תירס פליגי בה ר' סימאי ורבנן ואמרי לה רבי סימון ורבנן חד אמר זו בית תרייכי וחד אמר זו פרס תני רב יוסף תירס זו פרס [2]סבתה ורעמה וסבתכא תני רב יוסף סקיסתן גוייתא וסקיסתן ברייתא בין חדא לחדא מאה פרסי והיקפה אלפא פרסי [3]ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בבל כמשמעה ארך זה אוריכות ואכד זה בשכר כלנה זה נופר נינפי [4]מן הארץ ההיא יצא אשור [ד]תני רב יוסף אשור זה סילק [4]ויבן את נינוה ואת רחובות עיר ואת כלח נינוה כמשמעו רחובות עיר זו פרת דמישן כלח זו פרת דבורסיף [5]ואת רסן בין נינוה ובין כלח היא העיר הגדולה רסן זה אקטיספון היא העיר הגדולה איני יודע אם נינוה העיר הגדולה אם רסן העיר הגדולה כשהוא אומר [6]ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים מהלך שלשת ימים הוי אומר נינוה היא העיר הגדולה [7]ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק [ה]תנא אחימן מיומן שבאחים ששי שמשים את הארץ כשחיתות תלמי שמשים את הארץ תלמים תלמים [ו] [ב] דבר אחר אחימן בנה ענת ששי בנה אלוש תלמי בנה תלבוש ילידי הענק שמעניקין החמה בקומתן אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי עתידה רומי שתפול ביד פרס שנאמר [8]לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ [ז](על) אדום ומחשבותיו אשר חשב [ח](על) יושבי תימן אם לא יסחבום צעירי הצאן אם לא ישים עליהם נוהם מתקיף לה רבה בר עולא מאי משמע דהאי צעירי הצאן פרס הוא דכתיב [9](ו)האיל אשר ראית בעל הקרנים (הוא) מלכי מדי ופרס ואימא יון דכתיב [10]והצפיר השעיר מלך יון [ט]כי סליק רב חביבא בר סורמקי אמרה קמיה דההוא מרבנן אמר ליה מאן דלא ידע פרושי קראי מותיב יתובתא לרבי מאי צעירי הצאן זוטרא דאחוהי דתני רב יוסף תירס זה פרס אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום ר' יהודה ברבי אלעאי עתידה רומי שתפול ביד פרס קל וחומר ומה מקדש ראשון שבנאוהו בני שם והחריבוהו כשדיים נפלו כשדיים ביד פרסיים מקדש שני שבנאוהו פרסיים והחריבוהו רומיים אינו דין שיפלו רומיים ביד פרסיים אמר רב עתידה פרס שתפול ביד רומי אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב בנויי ביד סתורי אמר להו אין גזירת מלך היא איכא דאמרי אמר [י](ליה) אינהו נמי הא קא סתרי בי כנישתא תניא נמי הכי עתידה פרס שתפול ביד רומי חדא דסתרי בי כנישתא ועוד גזירת מלך הוא שיפלו בונין ביד סותרין דאמר רב יהודה אמר רב [כ]אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים שנאמר [11]לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל: ת"ר [א]כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה חוץ מלשכת פרהדרין שהיה בה בית דירה לכהן גדול אמר ר' יהודה והלא כמה לשכות היו במקדש שהיה להן בית דירה ולא היה להן מזוזה אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה מ"ט דר' יהודה אמר [ל](רבא) קסבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים אינו בית איתיביה אביי והכתיב (את) בית החורף על בית הקיץ א"ל בית חורף ובית קיץ איקרי בית [מ]סתמא לא איקרי איתיביה אביי [נ]סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים [ס]פוטרין ותני עלה ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר וכי תימא מדרבנן בשלמא עירוב ומזוזה איכא למימר מדרבנן אלא מעשר מי איכא למימר מדרבנן

איני יודע אם נינוה העיר הגדולה וכו'. ותימה לי אמאי לא קאמר נמי איני יודע אם כלא העיר הגדולה כיון דמספקא ליה ברסן ונינוה שלפני פניו אם העיר הגדולה עלייהו קאי כ"ש דאיכא לספוקי בכלא דמינה קא סליק [ד]וי"ל אדרבה משום דמינה קא סליק אם איתא דעלה קאי לא הוה ליה למימר היא העיר הגדולה אלא העיר הגדולה:

חוץ מלשכת פרהדרין שבה היתה דירה. ואם תאמר ליחשוב נמי לשכת בית אבן שבה היתה דירה לכהן השורף את הפרה י"ל לא חשיב אלא לשכות שבמקדש [ה]שבנויות בקודש אבל לשכת בית אבן בהר בית הוה בכל בית שאת אלא אחת לכמה שנים לא חשיב דירה: **וכי תימא מדרבנן.** ולא"ת מ"מ אכתי תיקשי לעיל נמי גבי לשכת פרהדרין ליגזרו מהאי טעמא ומאי איצטריך לפרושי טעמא משום אלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורים י"ל דאמאי דס"ד דשמא לשכת פרהדרין נמי מחייב ר' יהודה מהאי טעמא ולא מטעמא דשלא יאמרו כ"ג חבוש אבל תימה לי מאי קאמר וכי תימא מדרבנן מכל מקום תיקשי אכתי דלרבנן מכ"ש דהכא פטרי אפילו מדרבנן ולעיל מחייבי אפי' מדאורייתא וי"ל דלרבנן אדרבנן לא קשה דשאני סוכה דדירת עראי היא דבקל יכול להיות שהוא יולא ממנה כגון אם הוא מצוער או ידלו גשמים והיה רבוח אבל לשכת פרהדרין שהיא בתוכה בקביעו' מחייבי:

דילמא

מסורת הש"ס

ה) [גר' ע"י מגוג זו גומתא ומדי כמשמעו יון זו מקדוניא], ב) כתובות י:, ג) סוטה לד: [ע"ב ל"ג תגא וכ"ה בע"ין], ד) [ל"ל אלן], ה) [ל"ל אלן], ו) [גיר' ע"י כי סליק רבי אבא אמרה כי הוה אמר ר' יוחנן], ז) [ל"ל לחנן], ח) [סנהדרין נח:], ט) [ל"ל רבה], י) [מעשרות פ"ג מ"ז], כ) בס"א ליתא: חוץ, ל) [בכורות לה:], מ) (דברים כו),

תורה אור השלם

1. בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמָגוֹג וּמָדַי וְיָוָן וְתֻבַל וּמֶשֶׁךְ וְתִירָס: בראשית י ב
2. וּבְנֵי כוּשׁ סְבָא וַחֲוִילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתְּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וּדְדָן: בראשית י ז
3. וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל וְאֶרֶךְ וְאַכַּד וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר: בראשית י י
4. מִן הָאָרֶץ הַהוּא יָצָא אַשּׁוּר וַיִּבֶן אֶת נִינְוֵה וְאֶת רְחֹבֹת עִיר וְאֶת כָּלַח: בראשית י יא
5. וְאֶת רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כָּלַח הִוא הָעִיר הַגְּדֹלָה: בראשית י יב
6. וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוֵה כִּדְבַר יְיָ וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים מְהַלֶּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים: יונה ג ג
7. וַיָּעֲלוּ בְּנֶגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: במדבר יג כב
8. לָכֵן שִׁמְעוּ עֲצַת יְיָ אֲשֶׁר יָעַץ אֶל אֱדוֹם וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל יֹשְׁבֵי תֵימָן אִם לֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן אִם לֹא יָשִׁים עֲלֵיהֶם נָוֶהָם: ירמיהו מט כ
9. הָאַיִל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַעַל הַקְּרָנַיִם מַלְכֵי מָדַי וּפָרַס: דניאל ח כ
10. וְהַצָּפִיר הַשָּׂעִיר מֶלֶךְ יָוָן וְהַקֶּרֶן הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בֵּין עֵינָיו הוּא הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן: דניאל ח כא
11. לָכֵן יִתְּנֵם עַד עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה וְיֶתֶר אֶחָיו יָשׁוּבוּן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מיכה ה ב
12. וְהִכִּיתִי בֵּית הַחֹרֶף עַל בֵּית הַקָּיִץ וְאָבְדוּ בָּתֵּי הַשֵּׁן וְסָפוּ בָּתִּים רַבִּים נְאֻם יְיָ: עמוס ג טו

גליון הש"ס

גמ' בית סתמא לא איקרי. כעין זה מוזלין קלון ע"ב וש"נ: תוס' ד"ה איני יודע וכו' וי"ל אדרבה משום דמינה סליק. עיין תשובת הרא"ש מ"ש סימן מ: ד"ה חוץ כו' שבגויות בקדש. עיין לעיל ח ע"ב תוס' ד"ה דלא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' (מדי כו' כמשמעו) תא"מ וש"ב ס"א מדי כמשמעו יון זו מקדוניא וכן עיקר: (ב) שם ד"ל. תא"מ. וי"ב רש"י ל"ג ליה: (ג) רש"י ד"ה נפלו כו' בלשאלר שהיה מכשדים נפל ביד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' גרממיא. ל"ל גרממיא (ועמ"ש בא"ל רפ"ב דנגעים): [ב] שם (דבר אחר) תא"מ (וכן מתקו רש"י):

מוסף רש"י

זה סילק. שם עיר (כתובות י:). מיומן שבאחים. גבור שבהם, כמו שיר יומין השובה מן הסמאל (סוטה לד:). שמשים את הארץ בשחיתות. שמקוש רגליו מעמיק בארץ מרוב כובדו ויריכ שם כגומא וכשמת, ולשון ששי לא פוקש לנו מאי דמי לשחיתות, ונראה לשון עמודי שש, שהם כבדים ומקוש מעמדם מיכר (שם). תלמים. כתלם המחריש שמעלה העפר ומעמיק בארץ (שם). שמעניקין החמה בקומתן. מרוב גובה קומתן דומה כאילו נוגעים נוקב ועונק בנקב שהחמה יוצאת בו (שם). לכן יתנם עד עת יולדה. היינו ע' תקשיב, כדמתרגמינן בכן יתמסרון בעינין דילדתא למילד, וכתיב (מיכה ה) ועמד ורעה בעוז ה' וגו' ושבו כי עתה יגדל, ומתרגמינן ויתובון מבני גלוותהון (סנהדרין צח:). על בני ישראל. היינו כל העולם שיקראל מפחדים בו (שם).

רבינו חננאל

אין השכינה שורה אלא באהלי שם, ומקדש שני בניתה פרסאי דאתו מיפת דתני רב יוסף תירס זו פרס וכתיב בני יפת גומר ומגוג וגו'. **אמר רבי עתידה רומי שתיפול ביד פרס** שנא' לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ (על) [אל] אדום ומחשבותיו וגו', אם [לא] יסחבום צעירי הצאן. ופרש לה צעירי הצאן דזוטרא דאחוה. ופרסאי מנא לן דמיפת קאתו דכתיב בני יפת גומר ומגוג כו' גומר זו גרמומיא מגוג זו גינתא. מדי כמשמעו. יוון זו מקדוניא. תובל זו בית אייניקי. והיא דגרסי' בע"ז גבינות בית אייניקי. ותירס זו פרס, ותני רב יוסף תירס זו פרס. מקדש ראשון בנאוהו ישראל שהם בני שם והחריבוהו כשדים נפלו כשדים ביד פרסיים מקדש שני שבנאוהו פרסיים כו'. **אמר רב** עתידה פרס שתפול ביד רומי תניא נמי כו', דאמר רב יהודה אמר רב אין בן דוד בא עד שתיפשוט מלכות הרשעה ט' חדשים בכל העולם שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון. ת"ר **כל הלשכות שהיו במקדש לא היה בהן מזוזה חוץ מלשכת פרהדרין** מפני שהיא בית דירה לכהן גדול שבעת ימים בשנה. א"ר יהודה וכי אין שם בית דירה אלא זו בלבד כו'. ואוקומה רבה אליבא דר' יהודה (לימות החמה ולימות הגשמים) אלא אמרו כל שהיא בית דירה [לימות החמה ולימות הגשמים] חייבת ושאינה בית דירה פטורה שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך, ביתך סתם כתיב. ואע"ג דכתיב בית החורף ובית הקיץ, בית החורף ובית הקיץ איקרי בית סתמא לא איקרי אלא העשוי לדירת ימות החמה רימות הגשמים. ומותיב אביי **סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין. ותני עלה ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר.** כלומר בית הוא דהא קי"ל אין חייב בעירוב אלא בית וכן במזוזה. והפירות נמי אינן חייבין במעשר עד שיראו פני הבית. ואם תאמר מדרבנן חייב

תוס' ישנים

זו **אקטיספון.** ה) כך ג' הקונטרס. ופפילו לי גרס קטיספון בגמ' אל"ף אין זו קטיספון דגיטין (ו, ב) ועירובין (מז, ב) דהשי מארק אשור הוה, והשיא דהתם מארק כשדים. ועוד אומר דגיטו הזקן דשמא י"ל שאשור בנה בניינים כדמשמע קרא אשור יסדה לניים [שעיה כג, יג], פירוש לנורך בעלי ספינות, ואפשר שיסד זה הבנין. **אינו יודע אם רסן גדולה או נינוה.** אבל בכלה לא נתפקח אם היא גדולה, לפי שסבר שנינוה גדולה היא בשביל הפסוק אי רסן שבגייעה מדבר הפסוק, אבל כלח אינו מדבר אלא מזכיר. חוץ **מלשכת פרהדרין.** וא"ת הא אינא נמי לשכת כהן השורף את הפרה שהיתה בלשונות מזמלה והיא היתה בקודש, כדאמרינן [פרק פ"ג מ"ו] שהיו עושין כבש מהר הבית לסר המשחה, ותנן נמי [מדות פ"ב מ"ג] שער המזרחי שפרה וכל מעבדיה יוצאין לסר המשחה וגמרינן ממילואים. ומותר דגיטו הזקן דהואיל ויתה (בכולה) [בכולו] אמא לא קחשיב. ולשכת בית אבנעינם נמי דאמרינן שהיה בית דירה לכהן גדול לא קחשיב, אלא היה שם עיקר דירה. **וכי תימא מדרבנן.** תימה דאכתי לא תירץ כלום דלעיל בלשכת פרהדרין לא מחייב רבי יהודה אלא גזירה אמא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין והכא מחייב מדרבנן סוכה אמו בית. וליכא למימר דגזירה נמי דקאמר לעיל גזרה לשכת פרהדרין אמו בית, דהא כתיב לשכות היו שם לבית דירה ולא גזרינן בהו אמו בית. ואומר דגיטו הזקן דבסוכה המסורה לכל גזרינן אמו בית, אבל לשכת פרהדרין מסורה לזריזין ובשביל כך לא יגיעו מלכים מזחה בבתיהם, ואינו דעלמא לא מקבל תלעתייהו שאין שם. **וכי תימא מדרבנן.** תימא ואכתי קשיא דרבנן מדרבנן דלעיל מחייבי והכא פטרי. מיהו לא מסיק תלעתא הך קושיא ולעיל נמי לא מסני לה.

ח) לפנינו גרס"י ליתא ובגיטין דף ו' מביא זה התוס' ד"ה ומבי נשם רש"י גם בגמ' הגי' שם ובגיטין אקטיספון בא"ל אבל בכ"י הוא בלי ה'.

דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. תימה לי הא איכא טובא דמלאורייתא לא מיחייב ורבנן גזרו בהן ולא חיישינן דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כגון הלוקח מעם הארץ וי"ל דיון דלא תקינו לאפרושי תרומה גדולה ואפילו מעשרות נמי דתקינו לאפרושי מפריש והן שלו איכא היכירא טובא דהוי מדרבנן ולא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב וכן הא דאמר פ"ק דביצה (דף יג.) הכנים שבולים לעשות מהם עיסה אוכל מהן ערלי ופטור אבל אם לאכול קבע חייב דרבנן כיון דשרו למיכל מייהו ערלי דלא מעשר איכא היכירא דמידי דמיחייב מדאורייתא אסור לאכול אפי' ערלי אחר מירוח כדתנן בפ"ק דמסכת פיאה (מ"ו) מאכילין לחיות ולעופות עד שימרח אבל בתר מירוח לא וכל אכילת בהמה חשיב אכילת ערלי וא"ת והא תקינו להפריש על תבואה שלקח מן הנכרי למ"ד יש קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר ולא חיישינן דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב וי"ל בתבואת נכרי ליכא דטעי וכן יש לתרץ על תבואת חולה לארץ שהיו מפרישין ממנה תרומה ומעשר עד שלא באו הרודים וביטלום כדאיתא בירושלמי דליכא דטעי ועיין שאינו נקוב נמי דחייב מדרבנן הא אמרינן בפ' האשה רבה (יבמות דף פט.) גבי משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום בתרי מני ליית[א] בחד מנא לא ליית אבל הכא אי מחייבינן ליה לאפרושי טעי וסבר דמדאורייתא חייב דמי מפיס לידע איזו דירה קבועה דאורייתא דילמא אתי לאפרושי מן החיוב אלא אמר אביי בשבעה דכולו עלמא לא פליגי דמיחייבא כי פליגי בשאר ימות השנה רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן א"ל רבא והא סוכת החג בחג קתני אלא אמר רבא בשאר ימות השנה כ"ע לא פליגי דפטורה כי פליגי בשבעה וסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד סוכה טעמא לחוד רבי יהודה לטעמיה דאמר [ב]סוכה דירת קבע בעינן ומיחייבא במזוזה ורבנן לטעמייהו דאמרי סוכה דירת עראי בעינן ולא מיחייבא במזוזה ולשכה טעמא לחוד רבנן סברי דירה בעל כרחה שמה דירה ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחה לא שמה דירה ומדרבנן הוא דתקינו לה שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין מאן תנא להא דתנו רבנן כל

אלא אמר אביי. בשבעת ימים של פרישה לא פליג ר' יהודה דולמי מיחייב דומיא דסוכה: **כי פליגי בשאר ימות השנה.** רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן בשאר ימות השנה כדי שתהא מוחזקת לכל יודעיה כבית דירה גמורה אלא יאמרו על הכהן בשבעת ימי הפרישה בבית האסורין חבוש: **והא סוכה בחג בחג קתני.** ופטרי רבנן אלמא בשבעה נמי איכא למאן דפטר: **כי פליגי בשבעה.** בין בלשכה בין בסוכה והפוטר כאן מחייב כאן והחליפו דבריהם: **וסוכה טעמא לחוד הוי.** ר' יהודה לטעמיה דאמר במסכת סוכה (דף ז:) דירת קבע היא והכשיר סוכה גבוה מעשרים אמה שאינה ראויה לעשות אלא במחיצת קבע הלכך בית חשיבא נמי לענין מזוזה:

כל

מוסף רש"י

סוכה דירת קבע בעינן. לפויה להסתמם קבוע וגלאית כבית (סוכה ז:).

תוס' ישנים

ודילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור. וא"ת ובכמה מקומות תקנו מעשר מדרבנן ולא גזרו. וי"ל מהכא איכא למיטעי עפי דלא מסקי אטעמא דגזרה היא, אלא סברי דבית גמור חשיבא, וכי הא גוזרא אמרינן בפסחים (נח, א) גבי אלמא דאתרוגא ויכלה זר בפלייטו, דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. דילמא אתי לאפרושי כו'. מימה דמאי איכא למימר אם יפריש מה על אותו שנתחייב ולא פני הבית אז מאותו על זה, נסי לחיוב מתחייב כלל במעשר עד שיראה פני הבית, מ"מ אם הפרש ממנו מעשר בשיטולין שפיר דמי, כדקאמרינן בעלמא [שבת קכז, ב] מעשר [ראשון] שהקדימו בשטולין פטור מתרומה גדולה, וכ"ש אותה שמירתה (אמר) [קודם] שראה פני הבית. ועוד הבית בתמקבת תרומות [פ"ש מ"א] אין תורמין דבר אלא בהני שבעת יומי דבר בה כהן גדול, ושני ליה סוכה מלשכה, טעמא דרבי יהודה בסוכה דבעי דירת קבע, ודיהה לדעתיה דירת קבע כדתניא סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' וג' אמה. וכל דירת קבע וכל דירה נמי שהיא לדעתיה, חייבת במזוזה, אבל דירת כהן גדול בלשכה זו בעל כרחיה היא, לפיכך אינה חייבת במזוזה מדאורייתא, [ו]רבנן הוא דתקינו לה מזוזה שלא יאמרו כהן גדול בבית האסורין הוא חבוש. דברי רבנן פשוטין הן.

תוס' ישנים (המשך)

ושומנו, ורבי יוחנן סבר לה כרבי דאמר ד' אמות על ד' אמות ומכשיר סוכה עגולה ככבנן, ור"מ פוסל סוכה עגולה, אלמא מגריך בחוצר דירת קבע. ועוד מי אין נראה לחלק לענין דירת סוכה של קבע לענין מזוזה כדאמר בריש פרק היכן [כא, ב] ואמ"ל רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן והוי מטה אהל עראי ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, וכ"ש סבר אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, ואמאי קאמר הכי לימא דר"ש סבר דסוכה לא הוי כל כך אהל קבע ואינו אהל קבע כמו רבי יהודה, אלמא שוין לענין דירת קבע לענין שאר דברים כמו עראי, וה"ה לענין מזוזה, כי אמר נחלק בדמוקים בדבר שאין נרינין. ה"ר אלחנן. **רבי יהודה דאמר לטעמיה דאמר** סוכה דירת קבע בעינן. וכבר לטעמיה דמפרש בריש סוכה [ב, ב] דטעמייה דרבי יהודה משום דירת קבע בעינן, וכל שאר אמוראי דאתם נית לה דבר הכא, אי נמי דאית להו דבר אחר ובבבי דמהכא יש לחומרא (מהר') [דלר'] יהודה סוכה דירת קבע בעינן אבל מהן דסוכה ליכא למשמע מיניה. ורבי יהודה **סבר** דירה **בעל** כרחיה **לא** שמה דירה. וסוכה לאו דירה בעל כרחיה הוא שאינו זז מביתו ואשתו ובניו בבית הוא הכנה. וא"ת אמאי דמיק למיתלי טעמא דרבי יהודה בסכו, ליתא דטעמייה דרבי יהודה דפטור בשכת פרהדרין משום דלא נתלקה לו הוה שייך לחייבו בית מחוחה משום גזירה שמא יאמרו כו' דכולי עלמא ודאי הוה פטור לה רבי יהודה מטעם דלא נתלקה לו הוה שייך לחייבו בית מחוחה משום גזירה שמא יאמרו כו' דכולי עלמא ידעי דהכי הבית פטור ממחוחה דלא בית הוא. ובירושלמי [פ"א ה"ו] יש בריישא דתני בה ובשעריך פרט לשערי הר הבית לשכות ועזרה, ותניא אידך לדרום, ומוקי לה מדא כר' יהודה ואדא דרבנן.

מסורת הש"ס

א) [ו]כשנאמר לו לא תפרוש מזה על זה, הואיל ולא במקום אחד יצאו שניהם, מאמין הוא בכך. מאיזי לקמן יא: ב. ולא היתה שם מזוזה אלא בשעת דירה. שם.

רבינו חננאל

וניחוש דילמא מפריש מזה מעשר על אחר [ש]מחויב מדאורייתא, ונמצא מפריש מעשר מן הפטור על החייב. אלמא במעשר (דאיכא) [ליכא] למימר חייב מדרבנן. ומפורש בתחילת סוכה. ופירק רבה בשבעת ימים שכהן דר בה כולי עלמא לא פליגי דחייב במזוזה, כי פליגי בשאר ימות השנה, רבנן סברי גזרינן לקבוע בה מזוזה כל השנה אטו שבעת ימים שכהן גדול דר בה, ור' יהודה סבר לא גזרינן. א"ל אביי והא סוכת החג בחג קתני שחלוקתם בשבעת ימי החג, ופירק רבה פירוק אחר ואמר ודאי לא פליגי אלא בהני שבעת יומי דדר בה כהן גדול, ושני ליה סוכה מלשכה, טעמא דרבי יהודה בסוכה דבעי דירת קבע, ודיהה לדעתיה דירת קבע כדתניא סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' וג' אמה. וכל דירת קבע וכל דירה נמי שהיא לדעתיה, חייבת במזוזה, אבל דירת כהן גדול בלשכה זו בעל כרחיה היא, לפיכך אינה חייבת במזוזה מדאורייתא, [ו]רבנן הוא דתקינו לה מזוזה שלא יאמרו כהן גדול בבית האסורין הוא חבוש. דברי רבנן פשוטין הן.

ו) עיין ש"י.

כל השערים. שערי מזרח [ג] עזרה: **אחד שערי מדינות.** יש מדינה מוקפת חרים ויעריס בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שעריס כגון ארך הגר: **אבוני דמחוזה.** שערי עיר שסמה מחוזא והיו רוחן ישראל: **נאקרא דכוני.** בנין בנוי עליהן ונקרא כוני והשעריס מתחיו עשויין כציפה ובניין הבנוי על גבי ציפין חזק יותר: **ואקרא דכוני גופה.** משום אותו בנין עצמו תבעי השער מזוזה שלרך אותו השער נכנסין לו: **משום סכנה.** אלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי: **נבדקה.** שמא נרקבה או נגנבה: **ואל רבים.** שערי חצירות ומדינות ועיירות: **פעמיים ביום.** כל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה אאם תטרח יהא כל אחד אומר יעשו חביריי: **נאחרבין.** שם האיש ואמרי לה על שם האומנות: **קסדור.** שם פקידות הוא כגון סרדיוט והוא שוטר: **דקציע היזקא.** עליות המוסל מזומנות תמיד: **איך אלך.** למשוח את דוד ע"פ הדיבור: **ביה אוגרות.** של יין ושמן ותבואה ואין אדם דר בו: **מאי נאותות רוחצות.** נאותות לשון הנאה ומשוס דמקום נגאי הוא שעומדות שם ערומות אין כבוד שמיס להיות שם מזחה: **אע"פ שהנשים מתקשטות.** שם בנשמיס וס"ד אמינא דירה היא אשמעינן דללא דירה היא: **אלא מאי איס לך למימר.** כי פרשת נאותות ומתקשטות שם ותיקשי מתני' אמתני' וימא תנאי היא: **ויש מחייבין.** והיינו תנאי. וכל חד מן אמוראי מתרץ לטעמייה רב כהנא מתרץ דבשמא פליגי אבל מתקשטות דב"ע חייבין ורב יהודה מתרץ דבמתקשטות פליגי אבל שמא דכולי עלמא פטור: **ושהנשים נאותות בהן.** כלומר בית המבן ובית הבקר ובית העצים ושהנשים [ד] רוחצות בהן ובית הבקר הטבילי' אע"ג דאשמעי' מרחץ אילוטרין לאשמועינן בית הטבילה אע"ג דליכא זוהמה: **ונוון.** מקום גידול התרנגולין: בית

כל השערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער [א] ניקנור שלפנים ממנו לשכת פרהדרין לימא רבנן היא ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה [ה] היא גופה גזירה ואגן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אפילו תימא ר' יהודה כולה חדא גזירה היא ת"ר בשעריך [2] אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות יש בהן חובת מצוה למקום משום שנא' [1] וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך א"ל אביי לרב ספרא הני אבולי דמחוזא מ"ט לא עבדו להו רבנן מזוזה אמר ליה הנהו חזוק לאקרא דכובי הוא דעבידי א"ל ואקרא דכובי גופה תבעי מזוזה דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין דהא תניא [3] בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזן הכנסת חייבת במזוזה אלא אמר אביי משום סכנה דתניא [4] מזוזה יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל וא"ר יהודה מעשה בארטבין אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי ומצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז [5] והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אין ניזוקין היכא דקביע היזקא שאני דכתיב [2] ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי תני רב כהנא קמיה דרב יהודה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות פטורים מן המזוזה מפני שהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות א"ל רב יהודה טעמא דרוחצות הא סתמא חייבין והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה אלא מאי נאותות מתקשטות והכי קתני אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין א"ל רב כהנא ושהנשים מתקשטות בהן פטורין

והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה אלא מאי אית לך למימר מתקשטות תנאי היא לדידי נמי סתמא תנאי היא דתניא ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות שפטורין מן המזוזה ויש מחייבין באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן פטורים מן המזוזה רב כהנא מתרץ לטעמיה ורב יהודה מתרץ לטעמיה הכי קתני ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות שפטורים מן המזוזה אפי' מתקשטות ויש מחייבין [6] במתקשטות אבל סתם דברי הכל פטור באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות פטורין מן המזוזה אי הכי היינו מרחץ אשמעינן מרחץ דרבים ואשמעינן מרחץ דיחיד דס"ד אמינא מרחץ דרבים דנפיש זוהמיה אבל מרחץ דיחיד דלא נפיש זוהמיה אימא ליחייב במזוזה קמ"ל ורב יהודה מתרץ לטעמיה הכי קתני ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות שפטורים מן המזוזה אפי' מתקשטות ויש מחייבין [7] במתקשטות אבל סתם דברי הכל פטור באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור והתניא בשעריך אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה יכול שאני מרבה אף בית

[ג] ביצה ג. וש"נ, [ד] פסחים ח: קידושין לט: מולין קמב., [ה] רש"ש מה"ז, [ו] בס"א: שהנשים, [ז] ועי' תוס' סוכה מ: ד"ה ותיכוי וכו' שהשנו על זה וע"ע תוס' מנחות ל"ג: ד"ה אכסדרה,

תורה אור השלם

1. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
דברים ו ט

2. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וְהָרָגַנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹחַ לַיְיָ בָּאתִי:
שמואל א טז ב

הגהות הגר"א

[א] גמ' נקנור נמתק וכ"כ המיס:

מוסף רש"י

גזירה לגזירה. הא לאמרינן כגולי הים"ס שאין נוחין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יח ל) ומתרתם את משמרתי, עשו משמרת לומר גזירה למשמרתי, ולא משמרת למשמרת, אלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ב:). **איך אלך.** למשוח את דוד, ואע"פ שנשלחו של מקום היה הרי היה יגא (פסחים ח:) ואע"ג דבגליוטא דמקום הוה מטפחי מהזיקא דקציעא (קדושין לט:).

מוסף תוספות

א. והשתא הוה קא א"ש מאי דקפריך רבא והא סוכת החג בחג קתני, כלומר היכי מצית למימר דבשבעה כו"ע לא פליגי, הא סוכת החג בחג קתני, דמשמע דבחג גופיה פליגי ולא בשאר ימות השנה. ר"י פלבן. ב. כי היכי דמוקי רב יהודה בסמוך ויש מחייבים במתקשטת. תוס' הרא"ש. ג. דמדאורייתא אפילו בית שער אכסדרה ומרפסת של בתים וחצירות פטורין, כיון שהן עצמן אין מיוחדין לדירה. ר"ן סוכה ז. מדפי הר"י"ף. ד. דבית שער הפתוח למקום חיוב כגון לבתים או לחצר חייבין, וכי קתני הכא דפטורין בשפתוחין למקום הפטור כגון גנה ודכוותה. ריטב"א. ה. כדמשני איהו לעיל. תוס' הרא"ש. ו. [ז]דומיא דשערי עיירות ומדינות קתני דלא שייך למימר בהו במתקשטות. שם.

תוס' ישנים

ואחד שערי מדינות. וא"ת ואמאי מחייבי מעוס דנכנסין דרכו לבתים, והא פטורין לקמיה בית שער אע"פ שנכנסין דרכו לבית. וי"ל דעדיפי מבית שער לפי שהוא דבר קבוע, אבל אלו הוה להו כפתא חלירות שסם גדולים ונכנסים דרכם לבתים. אך מימה דמשמע דמחייב להו במזוזה בכל ענין, ואמאי אם נגנה השער קודם הבתים דהוה ליה הוקף ונלבוף יצא, הא לגבי שיריב דמדבנן לא חשיב כדמיא פרק עושין פטין (כו, ב) עיי מהשה מוקדין לה מישיבתא ויצנה מזומנתה, אחו היא מהשה שהוקפה ונלבוף יצאה, יצנה שישבה ונלבוף הוקפה, ואמרינן נמי בפ"ק דמגילה (ג, ב) כרך שישב ונלבוף

אע"פ שמתקשטות בהן פטורין. וכל שכן סתם לדברי הכל (סתם) פטורין. והתניא אחד שערי בתים ושערי חצירות ושערי מדינות ושערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה, ועלתה חיובתא דרב יהודה תיובתא.

ה) משם לא מוכח אבל מוכח הוא מפרק הפועלים דף פח מדברי ר"י ועיין ש"י (המגיה בד"ו). אבל הסוגיה היא נדף מז, ב שם כמו שליין נכונה בד"ר, ולפי"ז ל"ל בפיס בפרק יוצא דופן.

רבינו חננאל

ת"ר בשעריך בין שערי בתים בין שערי חצירות בין שערי מדינות בין שערי עיירות יש בהן מצוה למקום שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, על כל שער ושער. הני אבולי כו'. פי' תיקרא של מבואות לחיזוק מפני כובד הכובי עשויה, שעושין אותם הכובי עליה דירה לשומר המבוי ולא משום צורת פתח. ואקשינן גם זה חייב, דתניא בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן או לשומר בית הכנסת חייב במזוזה. ופרקינן לעולם כי האי גוונא חייב והני אבולי אמאי לא עבדי בהו מזוזה [משום סכנה], (אמר ליה) פעמים שבא לבודקה ורואין אותו הגוים העוברין והשכיר ואומרים לו יהודי אתה ומכשפות אתה עושה ואתו לידי סכנה, והיכא דשכיח היזקא ראוי להתרחק ממנה ואף על גב דהויא מצוה, כדכתיב וראמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. **תני רב כהנא בית התבן ובית הבקר ובית העצים והאוצרות** פטורין מן המזוזה מפני **שהנשים נאותות בהן.** ופריש רב כהנא מאי נאותות רוחצות ממש, הא סתמא חייבין. **ואקשינן והתניא רפת בקר פטור מן המזוזה.** ופירק רב יהודה מאי נאותות מתקשטות והכי קתני מתקשטות בהן הנשים פטורין. ואקשינן עליה והתניא אם נשים מתקשטות בה חייבין. אמר ליה רב כהנא לרב יהודה מאי אית לך למימר מתקשטות תנאי היא, יש תנא שמחייב ויש תנא שפוטר, לדידי נמי דפרישנא נאותות רוחצות ממש אבל סתם חייבין תנאי היא דתניא ביתך בית המיוחד לך כו'. רב (הונא) [כהנא] מתרץ לטעמיה זו הברייתא ומפרש בה פטור מן המזוזה בסתם ויש שמחייבין בסתם. הנה תנאי נינהו דבסתמא אחד מחייב ואחרים פוטרין. ורב [יהודה] מתרץ לטעמיה, [פטורין] מן המזוזה במתקשטות ויש שמחייבין במתקשטות. הנה תנאי במתקשטות (וס"ל) [וסליקא] שמעתא לרב כהנא רפת וכיוצא בה אם עשויות בפירוש לבית המרחץ פטורין, הא סתמא יש תנא שמחייב במזוזה, ולרב יהודה יש תנא שמחייב מפני שמתקשטות בהן שהן כמו בית דירה, אבל בסתם פטורין, ויש תנא שאמר

כב א מיי' פ"ו מהל' ס"ת ומזוזה הל' ו:
ל ב מיי' שם הל' ח סמג עשין נג. טוש"ע י"ד סי' רפ"ו סעיף ג:
לא ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:
לב ד מיי' שם פ"ה הל' ט טוש"ע י"ד סי' רצא סעיף ג:
לג ה ו מיי' שם פ"ו הל' ז טוש"ע י"ד סי' רפ"ו סעיף ג: